

IQLIM O'ZGARISHINING IJTIMOIIY-IQTISODIY OQIBATLARI

AXMEDOVA LOBAR ANVARJON QIZI

Toshkent davlat yuridik universiteti

Ommaviy axborot vositalari huquqi yo'nalishi magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada iqlim o'zgarishining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari tahlil qilinadi. Global iqlim o'zgarishi natijasida yuzaga kelayotgan haroratning oshishi, qurg'oqchilik, suv resurslari tanqisligi va ekstremal ob-havo hodisalari iqtisodiyotning turli tarmoqlari hamda aholi turmush darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Tadqiqotda iqlim o'zgarishining qishloq xo'jaligi, sanoat, energetika, sog'liqni saqlash va mehnat bozoriga ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, iqlim xavflarini kamaytirish va barqaror rivojlanishni ta'minlash bo'yicha amalga oshirilishi lozim bo'lgan chora-tadbirlar yoritilgan. Tadqiqot natijalari iqlim o'zgarishi sharoitida ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: iqlim o'zgarishi, global isish, havo harorati, qurg'oqchilik, suv resurslari, ekologik barqarorlik.

Kirish

Hozirgi davrda iqlim o'zgarishi global miqyosdagi eng dolzarb ekologik va iqtisodiy muammolardan biri hisoblanadi. Atmosferada issiqxona gazlari miqdorining ortishi natijasida Yer yuzasida o'rtacha haroratning ko'tarilishi, yog'in-sochin rejimining o'zgarishi va tabiiy ofatlarning ko'payishi kuzatilmoqda. Ushbu jarayonlar nafaqat tabiiy muhitga, balki jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

Ayniqsa, qurg'oqchil hududlarda joylashgan davlatlar uchun iqlim o'zgarishi jiddiy xavf tug'diradi. O'zbekiston sharoitida suv resurslarining kamayishi, cho'llanish jarayonlarining kuchayishi, qishloq xo'jaligi hosildorligining pasayishi va aholi salomatligiga salbiy ta'sirlarning ortishi kuzatilmoqda. Bu esa iqtisodiy o'sish sur'atlariga, bandlik darajasiga va aholi farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur maqolaning maqsadi iqlim o'zgarishining ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini tahlil qilish, ularning jamiyat va iqtisodiyotga ta'sirini baholash hamda mavjud muammolarni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy Qism

Iqlim o'zgarishining iqtisodiy oqibatlari

Iqlim o'zgarishi iqtisodiyotning ko'plab tarmoqlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Eng avvalo, qishloq xo'jaligi sohasi ushbu jarayondan sezilarli darajada zarar ko'radi. Haroratning oshishi va suv taqchilligi natijasida ekinlar hosildorligi pasayadi, bu esa oziq-ovqat xavfsizligiga salbiy ta'sir qiladi. Sug'orish xarajatlarining ortishi ishlab chiqarish tannarxini oshirib, fermer xo'jaliklarining iqtisodiy samaradorligini pasaytiradi. Energetika sohasida ham iqlim o'zgarishi muhim muammolarni keltirib chiqaradi. Elektr energiyasiga bo'lgan talabning ortishi, gidroenergetika resurslarining kamayishi va infratuzilmaning ekstremal ob-havo hodisalari ta'sirida zarar ko'rishi iqtisodiy yo'qotishlarni yuzaga keltiradi.

Iqlim o'zgarishining ijtimoiy oqibatlari

Iqlim o'zgarishi aholi salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Issiq to'liqlar, chang bo'ronlari va havo sifati yomonlashuvi yurak-qon tomir hamda nafas olish tizimi kasalliklarining ko'payishiga sabab bo'ladi. Ayniqsa, bolalar va keksalar iqlim xavflariga nisbatan eng zaif qatlam hisoblanadi. Suv resurslari tanqisligi va qishloq xo'jaligidagi muammolar aholi migratsiyasining kuchayishiga olib kelishi mumkin. Ish o'rinlarining qisqarishi va daromadlar kamayishi ijtimoiy tengsizlikning ortishiga sabab bo'ladi. Natijada ayrim hududlarda kambag'allik darajasi oshishi ehtimoli mavjud.

Barqaror rivojlanish va moslashuv choralari

Iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlarini kamaytirish uchun suvni tejovchi texnologiyalarni joriy etish, yashil iqtisodiyot tamoyillarini rivojlantirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish va ekologik ta'limni kuchaytirish zarur. Davlat va jamiyatning hamkorlikdagi sa'y-harakatlari natijasida iqlim xavflarini kamaytirish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va aholi turmush sifatini yaxshilash mumkin. Shu bois iqlim o'zgarishiga moslashish strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirish bugungi kunning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqlim o'zgarishi nafaqat ekologik, balki muhim ijtimoiy-iqtisodiy muammo ham hisoblanadi. Haroratning oshishi, suv resurslarining kamayishi va ekstremal ob-havo hodisalarining ko'payishi iqtisodiyotning asosiy tarmoqlari faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, qishloq xo'jaligi, energetika va suv xo'jaligi sohalari iqlim o'zgarishiga eng sezgir tarmoqlar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shuningdek, iqlim o'zgarishi aholi salomatligi, bandlik, migratsiya va ijtimoiy farovonlikka ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun ekologik siyosatni takomillashtirish, yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni

kengaytirish va iqlim o'zgarishiga moslashish strategiyalarini izchil amalga oshirish zarur.

Kelgusida iqlim xavflarini boshqarish bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etish mamlakatning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Intergovernmental Panel on Climate Change. Climate Change 2023: Synthesis Report. Geneva: IPCC, 2023. – 184 p.
2. United Nations Framework Convention on Climate Change. The Paris Agreement. Paris: United Nations, 2015. – 27 p.
3. World Meteorological Organization. State of the Global Climate 2024. Geneva: WMO, 2025. – 58 p.
4. World Bank. Climate Risk Country Profile: Uzbekistan. Washington, DC: World Bank Group, 2021. – 32 p.
6. United Nations Development Programme. Human Development Report 2024: Climate and Human Development. New York: UNDP, 2024. – 310 p.
7. Food and Agriculture Organization of the United Nations. The Impact of Climate Change on Agriculture and Water Resources in Central Asia. Rome: FAO, 2022. – 88 p.
8. Asian Development Bank. Addressing Climate Change in Central and West Asia. Manila: ADB, 2023. – 146 p.